

4462

EPITOMES
Præceptorum
RHETORICÆ,

In usum
CLASSICORUM IN-
FERIORUM EX INSTITU-
TIONIBUS RHETORICIS
COLLECTA

à
CONRADO DIETERICO,
Philosophia Moralis Professore, &
Padagogiarcha.

CIBINII,

Excudebat STEPHANUS Jungling.
Anno M. DC. LXXI.

EPI TOMES
PRÆCEPTORUM
RHETORICÆ

LIBER I.

CAPUT I.

I. **R**HETORICA est ars
bene dicendi.

ἡ ἐν πρῶ.
βυο.

2. Partes Rhetoricæ, duæ
sunt: Elocutio & Actio.

Caput II

ἡ
ἡ ἐν πρῶ,
verto.

1. ELOCUTIO est orationis exornatio.

2. Elocutio est Tropus aut Figura.

3. TROPUS est elocutio, quâ verbum
(vox) à nativa significatione in aliam im-
mutatur.

Tropi
genera-
les cano-
nes.

Tropi generales Canones hi sunt :

1. Omnis Tropus debet esse verecundus,
ut deductus esse in alienum locum non irruisse,
ut precarid., non vi venisse videatur.

2. Rei conveniens.

3. Delectans plurimum.

4. In Tropo consideranda 3. Generales Af-
fectiones. 2. Distributio sive species.

5. Affectiones Tropi generales tres sunt:

1. κατάχρησις, abusio. 2. ὑπερβολή, superlatio.

3. ἀλληγορία, continuatio tropi.

ἡ
ἡ ἐν πρῶ-
εμὰ
αὐτορ.

6. Κατάχρησις, est Tropus durior & ine-
qualior, ut : sperare pro timere. Aeneid. 4.

Gladis vaginâ vacuus, id est, nudus. Cic. orat.
pro

pro Marcell. Fruges pubescunt, pro, germinant.

Catachresis est hic Canon:

Ut Catachresis aliquantulum molliatur & quas si corrigatur præmittenda est epiphora, i.e. præmunitione sive castigatio quedam, cujus fere hæ sunt formulæ: ut auctoris hujus verbis utar: ut in dicam: liceat mihi isto verbo uti: liceat in locum qui. Item, quasi velut, tanquam & similes, ut si in explebilem librorum heluonem quis dices rei, paulò durius diceret. Sin verò, ut in dicam, adjecerit, mitius aliquantò dixerit: ut, explebilis es librorum, ut ita dicam, belluo.

7. ὑπερβολὴ est, quâ veritas superatur rei augendæ vel minuendæ gratiâ.

8. Species ejus duæ sunt: Ἀΰψησις Amplificatio si ve exuperatio; & Μίωσις extenuatio.

9. Ἀΰψησις est, quâ veritas superatur rei augendæ gratiâ: ut: scelus, pro, scelerato. Carcer, pro, carcere digno. Pestis, pro, pestiferus. Debacchari, pro, convitari. et clamor cælo. Volitare cupiditate gloriæ. Ocyor Euro. Tardior testudine.

10. Μίωσις Extenuatio est, quâ veritas superatur rei minuendæ & extenuendæ gratiâ, ut: vermis, pro, homine. Erratum, pro, scelerare. stridor, pro, voce. severus, pro, crudeli.

11. Ἀλληγορία est tropi ejusdem generis continuati & conjuncti repetitio, ut: Arbor mala, que fructus bonos non fert, exciditur

ab
ὑπερβολῆς
ἐξυπερο
ἐξέδο.
ab
ὑψος

ἡμῶν,
incomē-
tum acu-
cipio.

ἡ
μῶν
ἡ
ab
ἡμῶν
ἡμῶν,
aliis ver-
bis signi-
fice

4 Epiromes Præceptorum.

Et in ignem consicitur. Math. 3. Sine Cerere et Libero friget Venus. i. e. sine cibo et vino friget amor. Ter.

Allegoriæ Canones sunt hi:

1. Allegoria non sit nimis crebra, nam fati-
etatem parit. 2. In allegoria, ex quo genere res
rum cœperis, eodem etiam desinas, secus in-
consequentia fœdissima fuerit. 3. Allegoriæ
Metaphorarum omnium sunt frequentissimæ.

1. Tropi sunt quatuor.

1. Metonymia.	2. Ironia.
3. Metaphora.	4. Synecdoche.

2. METONYMIA est tropus causæ
ad effectum, subjecti ad adjunctum, &
contra.

3. Metonymiæ species sunt quatuor: 1. Me-
tonymia causæ pro effecto. 2. Effecti pro causa.
3. Subjecti pro adjuncto. 4. Adjuncti pro sub-
jecto: quæ vicissim modis suis distinguuntur.

4. Metonymia cause est, cum nomen causæ
ponitur, & intelligitur effectum.

5. Est q; duplex: vel efficientis vel materiæ.

6. Metonymia efficientis est, cum efficiens po-
nitur pro effecto.

7. Ejusmodi præcipuè duo sunt I. Cùm in-
ventor & auctor ponitur pro ipsis rebus effe-
ctis & inventis, ut: Mars, pro bello. Ceres, pro
frugibus. Vulcanus, pro igne. Bacchus, pro vino.

8. II. Cùm scriptores ponuntur pro ipsis li-
bris sive operibus scriptis, ut: Virgilius, pro li-
bris à Virgilio scriptis. Moyses, pro libris à Moys-
se scriptis. Livius, pro historia à Livio scripta.

Metonyo

Capit
III.

a

meto

trans, &
or quæ,
nomen,
quasi di-
ceres
transno-
minatio-
nem

Metonymia materiæ est, cum materiâ ponitur pro materiato (re ex materiâ confecta) ut: *Æs pro æneis nummis. Corium, pro calceo. Ferrum, pro gladio.*

Caput
IV.

Metonymia effecti est, cum effectum ponitur pro causa, ut: *spes obscura dicitur, quia obscurus efficit. Expectatio cæca, quia cæcos expectantes reddit. senectus tristis. Adolescentia lenta. Mors pallida.*

Caput V.

1. Metonymia subjecti est, cum subjectum ponitur pro adjuncto, ut: *Urbs, pro civibus. Mundus, pro hominibus in mundo habitantibus.*

Caput
VI.

2. Modiejus sunt tres,

3. Primus modus est, cum I. continens ponitur pro re contenta, ut: *Fœcundi calices, quem non fecere disertum! Calices, id est, vinum in calicibus.*

II. Cum locus ponitur pro re locata. Idque bifariam. 1. Cum locus pro ipsis incolis usurpatur, ut: *Urbs, pro urbanis civibus. Pagus, pro rusticis. Hæstia, pro incolis Hæstis.* 2. Cum locus pro actionibus in loco peractis accipitur, ut: *Curia, pro actionibus in curia habitis. Academia & schola, pro disputationibus & lectionibus in schola habitis.*

4. SECUNDUS modus est, cum possessor ponitur pro re possessa, ut: *Jam proximus ardet Ucalegon, id est, domus Ucalegonis. Est apud me, id est, domi meæ. Sic homo dicitur devorari, cujus patrimonium devoratur.*

5. Tertius modus est, cum subjectum occupans ponitur pro adjuncto occupato ut:

Imperator pro militibus. Sic dico, Imperator Romanus vicit 2000. Turcarum. Alexander vicit Darium. Scipio Carthaginem, id est, exercitum vel ipsorum milites vicerunt.

Caput 7.

1. Metonymia adjuncti est, cum adjunctum ponitur pro subiecto, ut: sapientia, pro homine sapiente.

2. Modi ejus sunt tres:

3. PRIMUS modus est, cum nomina rerum adjunctarum usurpantur pro personis, quibus adjunctæ sunt. Cum scilicet nomina virtutum & vitiorum ponuntur pro hominibus, qui virtutibus & vitiis præditi sunt, ut: Justitia, pro homine justo. Temperantia, pro temperante. Crudelitas, pro crudeli. Avaritia, pro avaro.

4. SECUNDUS modus est, cum signum ponitur pro re signata, ut: Sceptrum Cæsaris, pro Cæsarea Majestate. Toga pro pace. Arma, pro bello. Pubes, pro juventute. Martialis. Purpura te felix, te colit omnis bonus, id est, magistratus.

5. TERTIUS modus est, cum tempus ponitur pro rebus temporariis subiectis, ut: Pessimus seculum, pro hominibus pessimis in seculo viventibus. O tempora, o mores, pro his, qui in tempore vivunt, & viciis moribus præditi sunt.

Caput 8.

ab

agere

vocare

ut dicitur

simulati-

one in

loquen-

do.

IRONIA est, tropus a contrario ad contrarium.

1. Ironia alia oritur ex contrariis affirmantibus; Relatis scilicet & adversis; alia ex negantibus; Contradicentibus scilicet & Privantibus.

Iron

3. Ironia ex relatis est, cum relatum ponitur pro correlato, ut: cum dicitur, Pater pro filio. Servus, pro Domino. Obsequi, pro impetrare. Dare, pro accipere.

ἀγρε
ναι
igitur
rit dissi-
mulatio
in oratio-
ne,

4. Ironia ex adversis est, cum adversum ponitur pro adverso, ut: si sumatur bonus, pro malo: bene vel male, pro male vel probe. Virtus, pro vitio. Adolescentia, pro vetula. Album, pro nigro. Heus bone vir curasti probe!

5. Ironia ex contradicentibus est, cum contradicens ponitur pro contradicente, ut si posuimus, Non dico, pro dico. Non agam, pro maxime agam.

Huc pertinet ἀπὸφασίς, negatio, cujus formulæ: non dicam, non agam, illis contra te non umr, &c.

6. Ironia ex privantibus est, cum privatio ponitur pro habitu, & contra, ut: si videns ponatur, pro cæco; cæcus, pro oculato. Pauper, pro divite. Dives, pro paupere.

Huc pertinet παραλαψίς, sive prateritio cujus formulæ: praterito, mitto, taceo, sileo, relinquo, non memorabo & repetam illa: Abil querar de illis &c.

Caput 2
α
μετα
φραση
transfe-
ro, metap-
horice
loquor
Hinc.

METAPHORA est, quando ex simili significatur simile, ut: incendi gloriæ cupiditas. Ardere irâ. Ganire. Latrare. Flumen ingenij. Omnia nunc vident, nunc formosissimus annus.

μετα
φραση
transi-
tio

In Metaphora observandi seqq. Canones.

1. Omnis similitudo contracta est Metaphora. Vel: In omni Metaphora (translatione) est similitudo contracta.

2. Nihil

8. Epitomes Præceptorum.

2. Nihil quicquam est in totâ rerum universitate, unde non possit desumi Metaphora. Præstantissimæ tamen sunt, quæ sumuntur: à Deo & rebus coelestibus, ut: *Divina virtus*, pro excellenti. *Divinus vir*, pro insigni, admirando & laudatissimo. *Angelus*, pro homine bene morato. *Angelica puritas*, pro summâ.

Vel 2. à sensibus, ut *videre*. (à sensu oculorum) pro intelligere, *murmur maris* (ab auditu) dulcedo orationis (a gustatu) odorari, pro cognoscere (ab olfactu) mollis sermo, (a tactu.)

Vel 3. ab elementis, ut puta ab igne, ut, *exardescere irâ: incendi cupiditate: restinguere incendium Reipublicæ.*

Vel 4. ab aëre, ut *spirare minas*. *Tempestas belli*. *ventosus homo*, pro levi. *Tempora nubila*, pro infelicibus.

Vel 5. ab aqua ut *Flumen ingenij*. *Procellæ & fluctus sermonum*. *Ex luxuria manat audacia.*

Vel 6. à terra, ut *Obruere oblivione*, *obruï vino*, *vino sepeliri*, *sementem facere.*

Vel 7. à brutis, sic falsi doctores nominantur *lupirapaces*, *vulpe*, *canes muti*, *latrare nea scientes.*

Vel 8. à corpore, ut *Virtutem ne de facie quidem nosse*. *Refricare præterita facta.*

Vel 9. ab artibus, ut *Tenere clavum Reipublicæ*. *Linare orationem*. *Expolire animum*. *Disfructu amicitiam.*

Vel 10. à rebus inanimatis ad res animatas, ut *ficere fundamentum*, *fenestram patefacere ad nequitiam*. *Domus officina nequitie.*

Vel II. ab animatis ad res inanimatas. Sic
 Parietes dicuntur existere, fluvij absorbere, scopuli minari.

Vel denique 12 a rebus promiscuè aliis.

III. Canon. Metaphora sit illustrior re significatâ.

IV. Metaphora sit verecunda.

V. Metaphora non sit longius petita.

VI. Metaphora si durior videatur, epigrammâ sive castigatione est molienda.

VII. In Metaphora debet esse analogia, sive proportio.

VIII. Metaphora ut nullus tropus esse florentior, ita & Allegoria & Hyperbolæ in eadem sunt illustrissimæ.

1. SYNECDOCHE est, cum pars ponitur pro toto, vel totum pro parte, ut: *Mœnia*, pro urbe *Giessâ*. *Lanus*, pro parte *Lani*.

2. Est quæ vel partis vel totius.

3. *Synecdoche partis* est cum pars ponitur pro toto, ut: *Anima*, pro homine.

4. *Synecdoche partis* est vel Membri vel Speciei.

5. *Synecdoche Membri* est, cum membrum ponitur pro integro, ut: *Tectum sive parietes*, pro domo. *Mucro*, pro gladio. *Puppis sive prostra*, pro navi.

1. *Synecdoche Speciei* est cum species ponitur pro genere, ut: *Parricida* pro quovis homicida. *Paris* pro quovis adultero. *Argo navis*, pro qualibet navi.

2. *Modi ejus* sunt duo: *primus* est, cum nomen

Caput 10.
a

συνεχο
δ'εξον

μας,
compre-
hendo-
Latinis
dicitur
compre-
hensio

merus in specie magnus ponitur pro magno in genere, ut Psal. 91. *Cadent à latere tuo milia le, & decem millia à dextris tuis. Plus millies hæc à te audiui*, Terent. in Eunuch.

3. Secundus modus est, cum singularis numerus ponitur pro plurali, ut: *Romanus. Germanus*, pro Germanis.

4. Huc pertinet cum persona secunda singularis, pro plurali prima ponitur, ut: *Contra hostes armis opus est, quibus tectus esse possis, id est, possimus vel quilibet possit.*

5. Item, cum nomen proprium ponitur pro communi, ut: *Venus*, pro qualibet formosa virgine. *Cato*, pro sapiente. *Euclio*, pro avaro. *Craesus* pro divite. *Codrus sive Irus*, pro paupere. *Stentor*, pro clamoso.

Caput
XII.

i. Synecdoche totius est, cum totum ponitur pro parte, ut: *Rhenus pro parte Rheni. Orbis*, pro parte orbis.

2. Estque vel Integri vel Generis.

3. Synecdoche integri est cum integrum ponitur pro membro, ut: *Totus orbis ardet bello, id est, maxima pars orbis.*

Caput
XIII.

1. Synecdoche generis est, cum Genus ponitur pro specie, ut: *virtus*, pro fortitudine. *Urbs*, pro Gießâ. *Animal*, pro bestia. *Homo*, pro Castilina.

2. Modi eius duo sunt. Primus est, cum nomen commune pro proprio κατ' ἐξουσίαν per excellentiam, ponitur, ut: *Salvator*, pro Christo. *Apostolus*, pro Paulo. *Propheta*, pro Esaiâ. *Orator*, pro Cicerone.

3. Secunda

3. Secundus modus est, cum numerus pluralis ponitur pro singulari, ut: Nos Dei gratias Ludovicus, Hassle Landgravius, &c. id est, Ego.

1. FIGURA est, elocutio, qua orationis habitus à recta & simplici consuetudine mutatur Dicitur Græcè *ἄνωμα*.

Figurarum est hic generalis Canon.

Vtendum est Figuris 1. in loco. 2. parte.

2. Figura est vel Dictionis vel Sententiæ.

3. Figura Dictionis est, quâ elocutio figuratur dictionibus aptè & jucundè inter se resonantibus.

4. Figure dictionis sunt decem:

1. Epizeuxis.

2. Anadiplosis.

3. Climax.

4. Anaphora.

5. Epitrophe.

6. Symploce.

7. Epanalepsis.

8. Epanados.

9. Paranomasia.

10. Polypiton.

1. EPIZEUXIS est cum idem sonus continuè iteratur. In eadem sententia. Latine dicitur Geminatio.

2. Modi eius prorsimum quatuor sunt.

1. Enim aliquando repetitur sonus idem, ut: obsessam, oppugnatam labefactatam, penè captam.

2. Aliquando repetitur syllaba eadem, ut: Flentes, plorantes, lachrymantes. Abijt, excessit, evasit, erupit. Cic. in Catil.

3. Aliquando repetitur dictio eadem, ut: Mysis, mysis! ab corydon, corydon!

4. Aliquando parenthesis interjicitur, ut: Totum hoc, quantumcunq; est, (quod certè maximum est) totum est, inquam, tuum.

Differt Epizeuxis autem ab Anadiplosi & Climace, quia ista est repetitio continua in eadem sententia: in his vero est

Caput XIV.

Figura à fingendo dicta Græcis dicitur

ἄνωμα

ab

ἔχω,

habeo.

possideo

Caput XV.

ab

ἄνωμα

ἄνωμα,

conjun.

go. co-

pulo.

92 Epitomes Præceptorum.

repetitio continua, in diversis sententiis. Differt 2. ab Anaphora Epistrophe. Symptoce, Epanalepsi & Epanodo, quia in his est repetitio disjuncta in diversis scilicet locis, ita ut aliquid intercedat, sive in diversis sententiis.

ah
ἐναδύ
πλώ,
redupli-
cox

1. ANADIPLOSIS est, cum similis sonus repetitur in fine præcedentis & initio sequentis sententiæ. Latinis dicitur Reduplicatio, ut Psal. 144. 18. Propè est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus qui invocant eum in veritate Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo:

Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Differt: Anadiplosis à Climace In Anadiplosi idem sonus, qui fuit in præcedentis sententiæ fine, semel tantum repetitur in principio sequentis sententiæ: In Climace vero non semel sed pluries. Anadiplosis Poëtis potissimum & oratoribus est usitata: Illis autem sæpius, his rarius.

CLIMAX est Anadiplosis compluribus gradibus continuata. Dicitur latinè Gradatio, ut Rom. 8. 29. Quos Deus præscivit, eos & prædestinavit: Quos prædestinavit, eos & vocavit: Quos vocavit, eos & justificavit: Quos autem justificavit, eos & glorificavit.

Climax apertiore habet artem & magis affectatam, ideoque rarior esse debet. Fab. lib. 9. Cap. 3.

1. ANAPHORA est, cum sonus idem iteratur in principiis sententiarum. Latinè dicitur Relatio, 2. Ejusmodi sunt duo:

Vel enim 1. idem sonus tantum iteratur, ut: Tamenne vexari Rempublicam, contemni majestatem populi Romani, deludi vos/metipfos diutius à tribuno plebis patiemini? Cic. Agra.

Vel 2. vox eadem iteratur, ut Psalm. 117. 18. Melius est confidere in Domino, quam confidere in homine. Melius est confidere in Jehovah quam in principibus. Isem v. 15. 16. Dextra Je-

hova

ab
αυτε
φρω,
collo, re-
fero.

honoræ facit fortitudinem. *Dextera Jehovah excelsa. Dextera Jehovah facit fortia.*

3. Anaphoræ subjicitur Polysyndeton & Asyndeton.

4. πολλὺν συνδῆτον est ejusdem conjunctionis reiteratio sive repetitio, ut: *somnus & vinum, & epule, & scorta, & balnea, corpora atq[ue] animos debilitant.* Liv. lib. 8. Decad. 3. *Æneid. 6.*

πλυνε
συν
σιε
multis
modis
conjun
go.

Forte recensebat numerum charoꝝque nepotes,
Fataque fortunasque virum moreꝝque manusque.

5. ἀσυνδῆτον est conjunctionis copulativæ intermissio, ut: *Adfui, vidi, nota vi, meminim.* Item, *abijt, excessit, erupit, Catil.*

Anaphora quæ sit vocis ejusdem repetitione est illustrior & frequentior.

2. EPISTROPHE est cum similis sonus in clausulis iteratur. Latine dicitur, conversio.

ab
επι,
con, &
σῆψε,
verto.

2. Ejus modi sunt duo. Vel enim 1. idem sonus tantum in clausulis iteratur, ut: *Ecclesia oppugnatur, sed non expugnatur, premitur non opprimitur.* Cic. pro Milon. *est hæc judices non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex ipsa natura arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

Vel 2. vox eadem in clausulis iteratur, ut: *Psal. 136. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus. Confitemini DEO Deorum, quoniam in seculum misericordia ejus. Confitemini Domino Dominorum, quoniam in seculum misericordia ejus.*

3. Episto

ab
ἴσθ
vel
ἴσθ

æqualis,
ἴσθ
&
ἴσθ

3. Epistrophe subjiciuntur 1. ἰσόκωλα.
2. ἀντίθετα. 3. ὁμοίωτον. 4. ὁμοιοπέλυτον.

4. ISOCOLA sunt duo vel plura orationis
membra, quæ fere pari syllabatum numero
constant, ut: *Extremâ hyeme apparavit: in-
cunte vere suscepit: media estate confecit.* Cic.
in Pomp. Idem pro Syll. *Permitto aliquid iras-
cundia tua: do adolescentia: cedo amicitia.*

ab
ἀντίθετον
ἴσθ
oppo.

5. ANTITHETA sunt duo vel plura ora-
tionis membra diversa sive opposita, ut: *Ad
quam legem non docti, sed facti, non instigati
sed imbuti sumus.* Pro Milone.

ab
ὁμοιοπέλυτον
ἴσθ
similis, &
ἴσθ
caus.

6. HOMOEOPYTON est, cum simili sono
casuum dictiones & sententia desinunt, ut:
*Annis mille jam peractis, nulla fides est in pas-
ctis. Mel in ore, fel in corde, verba lactis, nil
in factis. Vera letitia rara est hora, & brevis
mora.*

ab
ὁμοιοπέλυτον
ἴσθ
similis, &
ἴσθ
simis.

7. HOMOTELEUTON est, cum quæcumque
voces & verba simili sono in clausulis des-
sinunt, ut: *Quod lex operum minando imperat:
lex fidei credendo impetrat.* Aug. de Spir. & lit.
cap. 21. *Turpiter audes facere, sequiter au-
des dicere.*

In Epistrophe sequentia membra & commas
ita sint breviora, & oratio habeat vehementis-
simam, alias vitiosa fiet Tautologia.

2
ὁμοιοπέλυτον
ἴσθ
compli-
co, con-
ἴσθ

1. SYMPLOCE est, cum idem sonus & in
principiis & in clausulis sæpius iteratur. Di-
citur latine Complexio.

2. Modi ejus sunt tres. Vel enim 1. idem sonus

nus in clausulis iteratur, ut: *Spem improbi ostendistis: timorem bonis injecistis: fidem de foro, dignitatem de Republica sustulistis*, Cic. Agrar. 1.

Vel 2. vox eadem iteratur, ut: *Qui seminat parcè, parcè etiam metet: Qui seminat copiosè, copiosè etiam metet.* 2. Cor. 9. *Quis eos postularit? Appius. Quis eos produxit? Appius:*

Vel 3. Periodus eadem iteratur, ut: Dan. 3. 58. *Benedicite Angeli Domini Domino; Laudate & exaltate eum in secula.* 59. *Benedicite cœli Domino: Laudate & exaltate eum in secula.* 60. *Benedicite aquæ super cœlos posite Domino: laudate & exaltate eum in secula &c.*

1. EPANALEPSIS est, cum idem sonus in initio & fine repetitur. Latine dicitur resumptio ab ἔπανάξει
prio. ἀκμῆς

2. Modiejus duo sunt. Vel enim 1. idem sonus repetitur, ut: *Saluti eorum potius consuebam, quam voluntati.* Verr. ἢ ὠ, ἢ ἄνω, ἢ ἑπιφάνειαν

Vel 2. eadem vox repetitur, ut: *Æn. 1. Mulcæ super Priamo rogitans, super Hectore multa.*

1. Differt à Symploce, quia Epanalepsis semel tantum in principio, & semel in clausula sonum reperit; Symploce autem sæpius. 2. Differt ab Epanodo, quia Epanodos vel in principio & in medio, vel in medio & sine similem sonum repetit. Epanalepsis autem in principio & sine.

1. APANADOS est, cum idem sonus in principio, & in medio, vel in medio & sine iteratur. Dicitur latine Regressio.

2. Ejusmodi duo sunt. Vel enim 1. idem sonus iteratur, ut: *Habuit honorem ut proditori, non ut amico fidem,*

Vel

Vel 2. eadem vox iteratur, ut: Corinth. 2. 15. 16. Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvantur, & in iis qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem: Illis vero odor vite ad vitam.

Caput
XVI.

a

παρονομασία

ἀγνομία

ἄγνομι

ἀγνομία

ἀγνομία

1. PARONOMASIA est, cum dictiones significacionibus diversa, syllaba tamen aliquæ inter se conveniunt. Dicitur Latine Agnominatio: ut, *Omnis amans amens, Omnis honos onus, Si non habes æs, miserere, et pinguis non es, Non in aula natus est, sed in caula.*

2. Paronomasiæ subjiciuntur Antanaclasis & Ploce sive copulatio.

ab

ἀντανάκλασις

ἀλάω

ἄν

ἀντανάκλασις

ἀντανάκλασις

ἀντανάκλασις

ἀντανάκλασις

3. ANTANACLASIS est, cum idem verbum non nihil mutatum, aut mutata significacione repetitur, ut: *Jucundum est amari, si curetur, non quid insit amari. Veniam, si impetravero veniam.*

4. PLOCE est, cum idem verbum bis positum prius personam, posterius mores aut qualitatem personæ convenientem significat: ut, *Non omnes qui sunt ex Israël sunt Israël (fidei in Israël consortes. JESUS verè est Jesus (Salvator.) Germani sunt Germani (sinceri, candidi, γνήσιοι fratres qui ex eodem germine orti) Ludovicus vicus Hassie Landgravius est verè Ludovicus, id est, humanus, comis, Leuthwieg.)*

a

πολυπτότων

πολυπτότων

πολυπτότων

πολυπτότων

πολυπτότων

πολυπτότων

POLYPTOTON est, cum voces ejusdem originis variis casibus inter se consonant. Latine dicitur casuum varietas, ut: *Omnes infirmi sumus sed infirmior, qui suam infirmitatem nescit.*

Greg.

Greg. Littora lictoribus contraria fluctibus undas, Imprecor arma armis. *Æneid* 4.

Per casus non intelliguntur casus tantum nominum, sed quæcunqve flexio nominis à primo themate in alium casum numerum, personam, tempus, modum, &c. Sic nomina adjectiva, verba & adverbia etiam habent casus suos, ut: Humanus, humane; humaniter, humanius. Spectantem specta, ridenti molliaride. Non vivas ut edas, sed edas, ut vivere possis.

1. FIGURÆ SENTENTIÆ est, quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit.

3. Figure sententiæ sunt Decem:

1. Exclamatio.	6. Addubitatio.
2. Epanorthosis.	7. Communicatio.
3. Apostrophe.	8. Occupatio.
4. Apostrophe.	9. Permissio.
5. Profopoeja.	10. Concessio.

1. EXCLAMATIO est figura, sententiæ per adverbium exclamandi expressum vel intellectum.

2. Notæ exclamationis sunt: *ô, utinam, prob, ah, heu, eheu, ac, at, atq, ve, en, ecce, euge,* & particule similes: quarum alie sunt admirantis. **2.** Alie optantis. **3.** alie laudantis. **4.** alie obtestantis, **5.** alie ominantis. **6.** alie indignantis **7.** alie objurgantis. **8.** alie irridentis. **9.** alie dolentis. **10.** alie commiserantis. **11.** alie imprecantis **12.** alie desperantis. **13.** alie deniq affectuum aliorum alia.

Admirantis, ut: *O mulier magna est fides tua! Matth. 15. 28.*

Optantis, ut: *Ab utinam coelos rumperes & descenderes! Bsa. 64. 1.*

Laudantis, ut: *Euge serve bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te consti-
tuam, Matth. 25. 21.*

B

O btes

18 Epitomes Præceptorum.

Obtestantis, ut: Proh Deum atque hominum
fidem! quid est, si non hæc contumelia est,
Ter. in Andr.

Omniantis, ut: Quapropter inexcusabilis
eris ñ homo, quisquis alium judicas: in quo
enim alterum judicas, teipsum condemnas:
eadem enim agis, quæ judicas, Rom. 2. 7.

Indignantis, ut: O scelus, ò pestis, ò labes,
Cic. in Pison.

Objurgantis, ut: O incircumcisi auribus &
corde. Act. 7. 51. O stulti & tardi ad credens-
dum. Luc. 24. 25.

Irridentis, ut: Ecce Adam factus est, sicut
unus ex nobis, sciendo bonum & malum.
Gen. 3.

Dolentis, ut: Heu mihi, mulier vidua sum.
2. Reg. 14. 5. Vx, vx, vx, habitantibus in
terrâ. Apoc. 8. 13.

Commiserantis, ut: O domus antiqua, heu
quam dispari domino dominaris. Cic. 1. offic.

Imprecantis, ut: Disperdat Dominus uni-
versalabia dolosa & linguam magniloquam!
Ps. 13. 4. Di te perdant fugitive. Cic. pro
Dejot.

Desperantis, ut: O frustra mei suscepti labor-
res! ò spes fallaces! ò cogitationes meæ in-
anes! Cic. pro Milon.

3. Exclamationi subjicitur Epiphonema &
Licentia sive παρρησία.

4. EPIPHONEMA est exclamatio ad rei
enarratæ & explicatæ finem adhibita, ut:
Tanta molis erat Romanam condere gentem.
Æneid. 6. Differt

1. Differt Epiphonema ab exclamatione: hæc enim tam in principio quam in medio & sine enarratæ adhiberi potest: Epiphonema autem non nisi sub finem.

2. In Epiphonemate plerumque utitur particulis comparativis & demonstrativis: Usque adeo, tantus, sic, ita, hic, hoc & similibus, ut: Sic multi sunt vocati, pauci electi. Usque adeo à teneris assuescere mulrum.

5. *παρρησία* est exclamatio quæpiam liberior, audacior & licentiosior, ut: Dicam jam confidentius, quoniam audeo quædam fratres vestra sapientiâ liberè confiteri. Cic. pro Cæli. Sic Baptista dicebat ad Herodem: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Marc. 6. 16.

Vbi CANON: Licentia quæ molesta est, modicè usurpetur & prudenter, alioquin fiet in tempestiva & in terdum exitiabilis.

1. EPANORTHOSIS est, cum antecedens aliquid corrigendo revocatur, & commodius aliud substituitur. Dicitur Latine correctio.

2. Ejus modi duo sunt. Vel enim 1. dictum aut sententia revocatur, ut:

— *Filium unicum adolescentulum*

Habeo ab! quid dixi habereme & imò habui Chreme.

Nunc habeam nec ne incertum est: Ter. in Heaut. Luc. 11. 7. Beatus venter qui te portavit: Imò beati qui verbum Dei audiunt & custodiunt.

Vel 2. integra oratio revocatur, ut: sed finis sit: neq; enim præ lacrymis loqui possum: & hic se lacrymis defendi vetat. pro Milon.

1. Epanorthosis & Apopsiopsis in eo conveniunt, quod utraq; revocet aliquid: In eo verò differunt, quod illa substituit Verbum aliquod commodius, hæc verò prorsus abruptit. 2. Fit Epanorthosis vel augendo, vel minuendo, vel commutando. 3. Ejus notæ plerumque sunt: imò,

ab
ἐπιφώνηὕψος,
acclamatio,
quasi dicas.

παρρησία,

quod orator
omne id
quod sentit
dicat
nihilque
metu offensionis
subterfugiat
aut reticeat.

ἐπανόρθωσις

emendo,
corrigo.
ex ὀρθός
rectus.

imò, potiùs, seu potiùs, quin potiùs, atque aded, non sed, non solum, sed, penè dixissem, dixisim, &c. ut, quid dico habere me, imò habui. Verrit Homerum, penè dixissem, pervertit.

Caput 23
ab

ἔποσις
ἠπῶν,
reticetico
contice-
sco.
ex

σιωπ

πῶν,
taceo.
ab

ἔκλιξις

πῶν,
omitto,
deficio.
Caput 29
ab

ἄποσις
σπέρσις
averto,
ex
σπέρσις,
verto.

1. APOSIOPESIS est, cùm sententiæ inchoatæ cursus reticendo vel abruptendo orationem revocatur. Latine dicitur Reticensia, ut: Psal. 6. *Anima mea turbata est valde, sed tu Domine usquequo et scilicet differis auxilium.*

Æn, 1. *Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.*

2. Aposiopesi subjicitur Eclipsis, cùm vocabula ad sententiam orationis complendam necessaria desunt, ut: ille nihil scilicet respondet. *Plura otiosus, scilicet scribam.*

1. APOSTROPHÈ est, cùm oratio ad aliam, quam instituta oratio requirit, personam, vel quasi personam, convertitur. Latine dicitur Aversio.

2. Modi ejus sunt tres. Vel enim 1. ab hominibus ad Deum fit aversio, ut Psalm. 109. 21. *Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum. 22. Tu autem Jehovah Domine fac mecum propter nomen tuum, quia suavis misericordia tua.*

Vel 2. ad humanam personam fit orationis conversio, ut: Psal. 2. 9. *Reges eos in virga fers rea & tanquam vas figuli confringes eos. 10. Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram.*

Vel 3. ad rem mutam & inanimatam, quasi ad personam orationis fit conversio, ut Matth. 31. 13. *Et tu Capernaum, quæ in cælum usque exaltata es, usque in infernum detruderis.*

1. Apostrophe ad vehementiam & affectus est accommodata. 2. Exclamationi elationis genere non cedit, & persæpè cum ea conjungitur. 3. Rarius, sed tamen aliquando pro-
tinus in exordio adhibetur.

1. PROSOPOPEJA est qua alienam per-
sonam veluti oratione nostra loquentem fingi-
mus. Latine dicitur Personæ fictio.

2. Estque vel imperfecta vel perfecta.

3. Imperfecta est, cum sermo alienæ personæ
leviter & oblique repræsentatur, ut: Hi vos
(quoniam liberè loqui non licet) tacite rogant,
ut se quoque sicuti cæterarum pro vinciarum so-
cios dignos existimetis, quorum salutem tali viro
commendetis. Cic. pro L. Man.

4. Perfecta est, cum tota fictio personæ ora-
tione nostrâ directè repræsentatur. sic sapient.

5. 4 1. & seqq. tremores & angustie damnato-
rum eleganti prosopeja describuntur.

1. Tunc stabunt justi in magnâ constantiâ ad-
versus eos, qui ipsos angustiaverunt.

2. Videntes autem (damnati) turbabuntur ti-
more horribili gementes præ angustia spiritus.

3. Dicentes intra se: Hi sunt, quos habuimus
aliquando in derisum & in similitudinem impro-
perij.

4. Nos insensati estimabamus vitam illorum in-
saniam, & finem illorum sine honore.

5. Ecce quomodo computati sunt inter filios
DEI & inter sanctos sors illorum est.

6. Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ
lumen non illuxit nobis, & sol intelligentiæ non
ortus est nobis, &c.

14. Talia dixerunt in inferno qui peccaverunt.

5. Prosope

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

5. Προσοποπεία tribuitur etiam rebus mutis & inanimatis. Sic Rom. 9. 20. Paulus attribuit figmento figuli: num dicit figmentum figulo: Cur me finxisti ad hunc modum? Psalm. 85. 11. dicitur. ut misericordia & veritas obviant sibi, iustitia & pax osculentur se.

μιμνήσκει
μαε,
imitor-

6. Προσοποπεία subjicitur μίμνησκει & διαλογισμός sive sermocinatio.

7. Μίμνησκει est, quâ alterius verba aut gestus imitatur, ut: Esaiæ. 56. 11. Venite sumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras & multo amplius. Ubi Propheta μιμηλιῶνς verba impiorum Epicureorum exprimit.

διαλογισμοῦ
επινοῶ
differo
ex
διαλέξομαι
sermocinor.

8. Διαλογισμός sive sermocinatio est, cum personam absentem introducimus loquentem tanquam præsentem, ut: D. Lutherus Spiritum S. introducit sic cum Johanne Baptista captivo loquentem: *Mi Johannes ne perturbet te indigna ista fortuna: Breve enim mundi gaudium, mox excipiet æternus cruciatus. Contra, tua afflictio in sempiternam vertetur letitians.*

1. Προσοποπεία ornamentum elocutionis singulare est, & magnæ in primis audaciæ. Itaque 2. Magno consilio & iudicio regenda, quo consentanea personis oratio tribuatur. 3. Ratio decorante omnia in ejusdem conformatione diligenter attendanda. Talæus l. 1. cap 13.

ἀποπροσέτι
meatum non habens dicitur

ADDUBITATIO est deliberatio nobiscum, cum dubitare & nescire nos aliquid significamus. Græcè dicitur ἀποπρία, ut: *Eloquar, an sileam? Virg. Quò me verum nescio? Cic. pro Cl. Pl. 39. 7. Quò ibo à spiritu tuo & quo*

Et quò à facie tuâ fugiam & 8. Si ascendero in cœ-
 lum, tu illic es; si in infernum lectum stravero,
 ades. 9. Si sumsero pennas meas diluculo, & ha-
 bita vero in extremis maris. 10. Illic etiam manus
 tua ducet me, & apprehendet me dextra tua, & c.

Differt Addubitatio & sequ. figuræ sententiæ à præceden-
 tibus, quia illæ fuerunt in logismo, hoc est, simplici confi-
 deratione onijusque sermone: hæ verò sunt in dialogismo, u-
 bi conjuncta quædam propter interrogationem, & respon- Caput 32
 sionem consideratur. Claud. Mimos ad Tal. cap. 34. ad

COMMUNICATIO est, deliberatio cum ἀνακω
 aliis (auditore, adversario vel iudice.) Græcè νόω, ὡ
 ἀνακώωσις: ut Act. 4. 9. Vos ipsi iudicate an commu-
 justum sit in conspectu Dei vos potius audire quam nico ali-
 Deum. quid
cum alio

Differt ab Addubitatione: quia hæc secum deliberat: illa
 verò cum aliis.

1. OCCUPATIO est, cum tacitam animo Caput 33
 conceptam cogitationem, quæ nobis ab aliis
 (adversario, auditore vel lectore) objici pos-
 terat, anticipamus & deluimus.

Græcè dicitur πεκατάληψις sive πρόληψις.

2. Partes ejus duæ 1. Objectio sive occupa-
 tio in specie sic dicta 2. Subjectio.

3. Objectio sive occupatio proprie sic dicta ἀντία
 est, cum quid ab alio dici vel objici possit, tan- θεσις.
 tùm proferimus.

4. Subjectio est, cum ipsi objectioni respon- λύσις.
 demus, ut: Rom. 11. 19

5. Occupationi subjicitur Interrogatio:
 subjectio Dialogismus sive Ratiocinatio.

6. Interrogatio est, cum quaerimus aut scis-
 citamur sine responsione nostrâ, ut: Quis novus
 hic nostris successit sedibus hospes. Æneid. 4.

7. *Dialogismus* sive *Ratiocinatio* est, cum ipsi à nobis crebrò rationem poscimus, quate quiddam dicitur, ut: *Equam mentem? quam invaseras? Quam manu? quam disturbaras? Quam voce? quam incendi iusseras? quam lege? quam ne illa quidem impunitate tuam scripseras.* Cic. de Harusp. respons.

Caput 14 **PERMISSIO** est, cum facti cuiuspiam licentia condonatur, ut: *inquo ego, quid enim aut quid efficere possim, malo in aliorum sperelinquere quam in oratione mea ponere.* Cic. div in V.

interdum permissioni ironia miscetur, ut: *Æneid. 4.*

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos.

Sollicitat; neque te teneo, neque dicta refello:

I. Sequere Italiam ventis. Pete regna per undas.

Dicitur Græcis *ἰπιζωπῆ* ab *ἰπιζέω*, *permitto.*

Caput 35

ab

CONCESSIO est, cum dictum aliquod aut argumentum condonatur. Græce dicitur *παρομολογία.*

ὁμολογία,

γίω,

con-
fessio, assen-
sio.

Notæ ejus præcipuæ sunt: *Esto, fac, sit sanè, sit im,* & similes: *Æneid. 10.* Italiam petit, *scilicet* *estis* autoribus, *esto sit sacrilegus, sit fur, sit flagitiorum omnium princeps: at est bonus Imperator.*

1. Differt concessio à permissione quod permissio est in factis: Concessio est in verbis, dictis & argumentis.

2. Lucunditas & delectatio est in concessione, cum id concedimus quod ei, cui conceditur, nocet. *Talæus l. 1. c. 38.*

A P E N D I X D E F I G U R I S

Amplificationum.

1. FIGURÆ Amplificationum sunt, quæ orationem tam verbis quam rebus locupletiores reddunt.

2. Suntque pro ratione materiæ subjectæ, è quâ sumuntur, variæ: aliæ namq; 1. sumuntur ex causis, aliæ 2. ex adjunctis circumstantiis aliæ 3. ex dissentaneis (iive oppositis, contrariis & pugnantibus:) aliæ 4. ex comparatis similibus & cognatis: aliæ 5. ex Divisione: aliæ 6. ex genere. aliæ 7. ex definitione & descriptione,

3. Figuræ Amplificationum, quæ oriuntur ex CAUSIS sunt: Ætiologia. 2. Translatio iive μεταφοράς.

1. ÆTIOLOGIA est, cùm causam rei recte ^{ab} *aition*
 tamus, ut: Ex hac vitâ ita discedo, tanquam ex ^{λογισω.}
 hospitio; non tanquam è domo. Commemorandi enim ^{rationem}
 nobis natura diversorium, non habitandi dedit. ^{reddo.}
 Cicero de senectute.

2. TRANSLATIO est, cùm causa alicujus rei confertur in locum digniorem, aut magis profuturum dicenti, ut: Quamobrem illa arma, centuriones, cohortes, non periculum nobis, sed presidium denunciant: neq; solùm, ut quieto, sed etiam ut magno animo simus, hortantur: neq; auxillum modò defensionis meæ, verùm etiam silentium pollicentur. Cic. pro Milon.

4. Figuræ Amplificationum ex ADJUNCTIS CIRCUMSTANTIIS sunt octo:

1 Topos

ne rei tractationem, utilitatem causę concer- *βαίνω,*
nentis extra ordinem excurrimus, ut: Pręser- *digressio.*
tim (non est repudiandus) cum olim studium atq;
ingenium contulerit Archias ad pop. Romani
gloriam laudemq; celebrandam. Cic. pro Arch.

8. TRANSITIO *μετάβασις* est, cum breviter *μετά*
monemus quid dictum sit, & quid dicen- *βαίνω,*
dum restet, ut: Habes de Vatinius, cognosce de
Crasso. Cic. Habetis Imperatorum summorum &
sapientissimorum hominum, clarissimorum viros
rum interpretationem juris ac fœderum: dabo es
tiam iudicium, quibus huic quęstioni præfuerunt.

Figurę amplificationum ex DISSENTANEIS CONTRARIIS sunt septem.

1. Contentio.	5. Rejectio.
2. Commutatio.	6. Paradiastole.
3. Inversio.	7. Anthypophora.
4. Communicatio.	

1. CONTENTIO est, cum per contraria *έντις*
amplificamus aliquid, ut: Regum & principi- *έναντις*
um arcana celare honestum est: Dei verò opera
proferrę præclarum est. Tob. 12. 11.

2. COMMUTATIO est, cum contraria in- *έναντις*
ter se permutantur & transponuntur, ut: Non *ταύτα*
vivas ut edas, sed edas ut vivere possis. Item, *ταύτα*
sabbathum propter hominem factum est; non ho- *άνθρωπος*
mo propter sabbathum. Marc. 2.

3. INVERSIO est, cum ostendimus pro
nobis facere argumentum, quod contra nos
detorquetur. sic Christus Matth. 15. 26. 27.
cum dixisset ad mulierem Syrophœnissam: Non
est honestum sumere, panem filiorum & obicere

catellis

ἐν τῇ *κατέλλῃ*: Illa in vertit; Imo etiam canes comedunt de
σποφῆ *micis* cadentibus à mensis dominorum suorum.

Συνοί 4. COMMUNICATIO est, cum idem con-
κρίσις *trariis* tribuitur, ut: Avaro tam deest quod ha-
 bet, quàm quod non habet. Hieron. Qui non des-
 fendit, nec obfistit injuriæ, si potest: tam est in
 vitio, quàm si parentes aut etiam amicos aut pa-
 triam deserat. Cic. 1. offic.

ἐπὶ 5. REIECTIO est, cum aliquid rejicimus
δὲ τῶν *ἴσῃς* tanquam indignum & intempertivum, ut: Sed
 de Luccullo alio dicam loco, & ita dicam, ut neq̄
 vera laus ei detracta oratione mea, neq̄ falsa af-
 ficta esse videatur. Cic. pro L. Manil.

6. PARADIASTOLE est, cum aliquid in-
 conceditur, ut vicinum quoddam detrahi pos-
 sit, ut: Veritas premi potest, opprimi non potest.

7. ANTIPOPHORA est, cum objectio re-
 futatur per contrariæ sententiæ oppositionem,
 ut: sperat adolescens, se diu victurum; quod spe-
 rare item senex non potest. At insipienter spe-
 rat. Quid enim stultius quàm incerta pro certis
 habere, falsa pro veris. Senex nec quod sperat
 habet. At est eo meliore conditione quàm ado-
 lescens, cum id quod ille sperat, hic consecutus est.

7. Figuræ amplificationum ex COMPARA-
 TIS SIMILIBUS sunt duæ!

1. Comparatio.

2. Sermocinatio.

1. COMPARATIO est, contrariorum &
 differentium collatio, ut: cognovit bos posses-
 sorem suum, & asinus presepe Domini sui. Isra-
 el autem me non cognovit Esa. 1. 3.

2. SERMOCINATIO est, cum orator ipse
 secum

secum disputat, & quasi duorum colloquente
um personam sustinet, ut: Exheredare filium
voluit, Quam ob causam & nescio. Exheredavit
ne? Non. Quis prohibuit? Quis prohibuit? cog
gitabat. Cogitabat & Cui dixit Nemini. Cicero.
pro Rose.

7. Figuræ amplificationum ex DIVISIONE
sunt tres.

1. Distributio. 2. Congeries. 3. Incrementum.

1. DISTRIBUTIO est cùm totum aliquod
diducendo per partes latius explicatur, ut: TO
ta Respub. periclitatur, principum autoritas las
benefactatur: optimatum consilia repudiantur, plebs
non patitur, se jure an legibus regi. μεγισ
μ.δ.

2. CONGERIES est, cùm plures species coar
cervantur, ut: plena sunt (gentes) in justitiã, θροισ
scortatione, improbitate, avaritiã, malitiã &c. μοσ.
Rom. 1.

3. INCREMENTUM est, cùm per gradus
ab infimis ad summa imus, ut: Facinus est vinci.
re civem Romanum, scelus verberare, propè para
ricidium necare: quid dicam in crucem tollere?
Cicero. ἀνα
βάσις.

8. Figuræ amplificationum ex GENERE
sunt tres:

1. Assumptio. 2. Sententia. 3. Noëma.

1. ASSUMPTIO est, cùm ad definitum assu
mitur indefinitum, ut: Sed cùm de illo laboro,
tùm de multis amplissimis viris. Pro L. Man. πρόσα
λεψις.

2. SENTENTIA est, dictum breve, quod
aut præceptum de moribus, aut dictum de
communi vitæ cursu continet, ut: Sincerum est
nisi Γνώμη.

nisi vas, quodcumq; in fundis, accescit. Cernit Deus omnia vindex. Non patitur jocos fama, fides oculus.

Νομια 3. NOEMA est, cum sententia, non generaliter, sed cum persona de qua agitur con iuncta effertur, ut: Romulus jam tum immortalitatis virtute parte, ad quam eum sua fata ducebant, fautor Liv. 1. Item, Non luxuriarent otio animi. Item: cum divitiæ jam animos facerent, &c.

9. Figuræ amplificationum ex Definitione sunt tres:

1. Epexegetis. 2. Expolitio. 3. Definitio.

Συνωνυμια.

1. EPXEGETIS interpretatio est, cum multa verba ferme synonyma con jungimus, aut oratione exponimus, ut: Diliges Dominum Deum ex omnibus viribus tuis, &c. Luc. 10. 17.

Ἐπεξεγερτικα.

2. EXPOLITIO est cum eandem sententiam commutatis verbis explicamus & illustramus ut: Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra derisorum non sedit: sed in lege Jehove meditantur die ac nocte. Psalm. 1. 1. 2.

3. DEFINITIO est copiosior rei descriptio, ut: Gloria est illustri ac per vagam multorum, ac magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum Cic. p. M.

Hæcenus de Elocutione.

RHETORICÆ LIB. II.

DE ACTIONE.

CAPIT. I.

ACTIO est apta elocutionis enunciatio.

J. Conis

3. Consistit actio in moderacione vocis & Gestus.

2. Vocis moderatio: 1. in pronunciandi æqualitate. 2. in varietate perficitur.

3. Æquabilitas in paribus sermonis spatiis ac tonis consistit. Itaque.

1. In pronuntiatione non miscenda longa brevibus, gravia acutis, elata submissis, sed æqualiter omnia proferantur.

2. Pronunciatio sit clara sive expressa, distincta, expectata tarda.

4. Varietas in vocis intentione & remissione, secundum varietatem affectuum consistit.

Vox neque sit rarissima, neque acutissima, neque unisona, sed iuxta varietate moderata.

2. Vox gradatim ascendat, & in progressu contentior fiat.

3. In voce sit quæpiam modulatio & flexio, cantus obcurioris.

4. Contenta voce dicatur atrociter; submissa leniter; inclinata graviter, inflexa miserabiliter.

5. In miseratione vox sit flexibilis, plena, interrupta flebilis. Cic. 3. Orat.

6. In iracundia sit vox acuta, incitata, crebro incidens. Cic. ibidem.

7. In metu & verecundia sit vox contracta demissa, hæsitans & abjecta, Cicero ibid.

8. In voluptate sit vox tenera lenis, effusa, hilarata.

9. In dolore sive commiseratione vox sit gravis, & imò pressu ac sono obducta.

10. In blandiendo, fatendo, satis faciendo, sit vox levis & submissa Quint. lib. 3. cap. 11.

1. Gestus moderatio 1. totius corporis 2. præcipuorum membrorum legitima conformatio perficitur. Caput III.

2. Totius corporis conformatio in conventi naturali accommodatone consistit, ut nil in gravitate desit, nihil in gestu super sit. Itaque.

1. Omnis corporis motus & verbis & sententiis congruat.

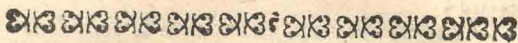
2. Gestus magis ad sensus quam ad verba accommodetur, ut gravitas servetur.

3. Status corporis sit secundum naturam erectus & excelsus.

3. Mem.

3°. Membrorum moderatio corporis statui conformari certa ratione debet. Itaque.

1. Gestus capitis cum statu corporis sit consensaneus.
2. Aspectus eodem quo corporis gestus vertatur.
3. Vultus præter decorum non mutetur.
4. Brachiorum projectio sit moderata.
5. Manus decenter extendantur.
6. Digni decore adhibeantur.
7. Pectus ac venter non projiciatur.
8. Femur venuste feriat.
9. In pedibus status rectus observetur.

EPITOMES
PRÆCEPTORUM
ORATORIÆ.

CAPUT I.

Caput II. ORATORIA est facultas bene,
ornate & copiose dicendi.

Materia Oratoriæ est Subjecta Quæstio.

3. Quæstio est, quicquid ad dicendum proponitur

4. estque duplex: Infinita & Finita.

5. Quæstio infinita est, quæ rem generaliter & indefinite sine circumstantiis (personarum, temporis, loci, rerum,) proponit. Dicitur aliâs *Dænis*, ut: *Suntne artes amplectende & estne belum gerendum & Estne uxor ducenda?*

6. Quæstio Finita est, quæ rem certis circumstantiis finitam proponit. Græcè dicitur *inobnois*, ut: *Licitumne Catoni seni uxorem ducere & Restenè Cam Abalem interfecit?*

7. Questionis tractatio fit legitima Oratio
vis dispositione & exornatione.

8. Dispositio

8. Dispositio convenienti partium Orationis in genere causarum tractatione perficitur.

9. Exornatio verò Elocutione, tropis scilicet & figuris, absolvitur.

1. PARTES orationis Rhetoricæ sunt sex: Caput II

1. Exordium.	4. Confirmatio,
2. Narratio,	5. Confutatio.
3. Propositio.	6. Peroratio.

2. Harum alię sunt principes, alię minus principes.

3. Principes sunt quę nunquam omitti possunt, quales sunt: Propositio & Confirmatio.

4. Minus Principes sunt, quę aliquando omitti possunt, Quales sunt: Exordium, Narratio, Confutatio & peroratio sive Epilogus.

1. EXORDIUM est prima pars Orationis ad præparandos auditorum animos comparata. Caput III

2. Est η duplex: Rectum, sive apertum, & μ Obliquum sive occultum. π ρ σ ι ν

3. Exordium rectum, sive Apertum est, in quo statim & aperte Auditorum animos præparamus, & rem ipsam de quâ dicaturi sumus, citra circumitionem ullam indicamus, Dicitur alias Proœmium.

4. Exordium obliquum sive occultum est, in quo occultè & circumitione aliquâ auditorum animos subimus, dicitur aliàs Insinuatio.

5. In exordio considerandę sunt 1. Causę. 2. Fines. 3. Affectiones.

6. Causę exordiorum desumi possunt ab omnibus argumentis Logicis, potissimum verò 1. a Subjecto, id est, re ipsa.

2. A subjecto occupante, personam scilicet vel nostram, vel auditorum, vel adversariorum.

C

3. A caus

3. A causa impulsiva, quæ nos vel ad dicendum vel scribendum impulerit.

4. Ab adjunctis, Reï scilicet vel personarum qualitatibus, itemque circumstantiis loci, temporis, moribus, consuetudine.

5. Ab affectibus, dolore scilicet lætitia gratulationibus, comprecationibus, & similibus.

Denique 6. à testimonio nimirum vel pro verbo aliquo illustri vel insigni sententia.

7. Fines exordij sunt præcipuè tres. Ut auditores 1. Benevolos. 2. Attentos 3. Dociles reddamus.

8. Affectiones legitimi exordij sunt tres. Sit 1. breve. 2. modestum. 3. congruum sive præsentis negotio accommodatum.

9. Virtus ejusdem sunt quatuor, Ne sit 1. nimis longum 2. grande & tumidum. 3. vulgatum. 4. Alienum.

Caput IV
Ἰστορία
ἱστορία

NARRATIO est, causæ ipsius, aut rerum ad causam pertinentium, expositio.

2. Affectiones sive virtutes narrationis sunt quinque. Sit 1. brevis. 2. Perspicua. 3. Probabilis. 4. suavis. 5. Methodica.

Caput V.
Ἐρώτησις
ἑρώτησις
ἑρώτησις

1. PROPOSITIO est, principalis quaestio, de qua agendum est.

2. Estque vel Explicita, vel implicita.

3. Explicita est, quæ expressis & apertis verbis recitatur, ut: *stricte agam de hac quaestione: An pestem liceat homini Christiano fugere &*

4. Implicita est, quæ per totum Orationis contextum sparsa, nec nisi integrâ oratione audita cognosci potest.

5. Explic

5. *Explicita propositio vel est simplex vel conjuncta.*

6. *Simplex est, cum de unica duntaxat re est quaestio, ut: An s. Roscius occiderit patrem? An Dejotarus Caesari insidias struxerit?*

7. *Conjuncta est, cum de duabus vel pluribus rebus quaestio est, ut: An Caelius aurum mutuo sumserit à Clodia, & an Venenum Clodia paravit, ne debitum redderet.*

8. *Hæc adhibita partitione, legitimè in suas partes distribuenda, ejusdemque membra enumeranda.*

9. *In propositione observanda duo. Ut 1. perspicuè proponatur & distribuatur. 2. partes eo ordine, quo propositæ sunt, tractentur. Alioquin committeretur *ὑστερολογία*, *ὑστερον πρότερον*.*

1. **CONFIRMATIO** est propositionis per argumenta idonea probatio.

2. *Argumenta confirmationis ex locis Inventionis, pro diversitate negotiorum in quolibet genere Causarum tractandorum, desumuntur.*

3. *In dispositione argumentorum confirmationis 1. argumenta validiora obtineant locum primum & ultimum; imbecilliora verò medium.*

4. *Argumentorum vires & pondera artificiose tegantur.*

3. *Similitudo vitetur. 4. Unum aliquod argumentum, quod præcipuum probationis*

Caput VI.

Κατασκευαστικά

robur continet. 5. Obliqua & inflexa argumentationis species adhibeatur.

Caput
VII.

Ἄρα

σπουδή.

Caput
VIII.

Ἐπίλοι

γῶ.

1. CONFUTATIO est, contrariorum argumentorum solutio.

2. In confutatione; ea que plus momenti ad adversarii sententiam destruendam habere videntur, posteriori loco collocentur. 3. Argumenta contraria ambigua, distinctione refutantur. 4. Falsa & levia, negatione, elevatione, rejectione & ulterioris probationis petitione. 5. Communia; Intorsione, commoda explicatione. 6. Aliena & frivola; irrisione & rejectione. 7. Magna & ponderosa, rejectione contraria & digressionem.

1. PERORATIO est artificiosa totius Orationis conclusio.

2. Ejus conditiones sive affectiones sunt tres.

1. Repetitione propositionis & Præcipuorum confirmationis argumentorum constet. 2. Affectus in animis auditorum pro materie diversitate relinquat. 3. Omnia ejus membra legitime cohærent, ne vel excedant vel sint angustiora.

Caput
IX.

GENERA CAUSARUM sunt quatuor:

1. Doctrinale seu Didascalicum.	3. Deliberativum.
2. Demonstrativum.	4. Iudiciale.

Genus Didascalicum est, quod versatur in docendo, & methodicè quæstionem aliquam explicando.

Caput X.

Genus demonstrativum est, quod versatur in laudando & vituperando. Laudantur enim & vituperantur. 1. Personæ, ut: commendatio

*mendatio Josephi, Alexandri, Vituperium Judæ.
Catilinx. 2. Facta personarum, ut: Commendatio facti Davidis prosternentis Goliathum.
Vituperium facti Lucretiæ se ipsam interficientis.* Res, ut: Commendatio pietatis, eloquentiæ, Scholarum, Regionum, Urbium, Vituperium ebrietatis, scortationis, superbiæ.

Genus Deliberativum est, quod versatur in suadendo, adhortando, & dehortando, petendo sive precando, vel deprecando, itemque consolando.

Caput
XI.

Genus judiciale est, quod in controversiis forensibus versatur.

Caput
XII.

Classes hujus Generis sunt tres: 1. Conjecturalis. 2. Legitimus. 3. Judicialis.

STATUS conjecturalis est, cum quaeritur: An sit, ut: An Roscius occiderit patrem.

Status Legitimus est, cum quaeritur: Quid sit, sitne sacrilegium, aut furtum appellandum, si quis pecuniam prophanam e loco sancto abstulerit?

Hujus Classis definitivæ species sunt quinque: 1. Scripta Sententiæ. 2. Contrariæ Leges. 3. Ambiguum. 4. Ratiocinatio. 5. Translatio.

Status contrariarum Legum est, cum duæ vel plures leges, tantum controversiam faciunt, ut: Christus Matth. 10. Apostolis dicit: In viam gentium ne abierith. Matth. 28. 29. ait: Ite, docete omnes gentes.

Status Scripti & Sententiæ est, cum ex scripto aliquid ambigui aut absurdum oritur, de cujus sententiâ controversatur, ut: *Job. 2.* dicit Christus Judæis: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Hoc Judæi interpretabantur, de templo Hierosolymitano, Christus, autem dicebat de templo corporis sui.

Status ambigui est, cum dictio aliqua plura significans, controversiam patit, ut: *Testator moriens legavit taurum Titio: Titius petiit Taurum servum, herus autem vult dare taurum animal cornutum, non servum.* Hinc oritur status ambiguus in voce taurus.

Status Ratiocinationis est, cum res, quæ non habet propriam legem, judicatur propter similitudinem ex legibus aliis, ut: *propter similem rationem judicatur Matricidam esse culeo insuendum.* Etiam si de eodem peculiaris Lex non existat.

Status Translationis est, cum non respondetur ad rem, sed opponitur quæstio aliqua, seu cum reus litem detrectat.

Status Judicialis est, qui oritur ex quæstione quale sit factum, jure ne an injuria, ut: *An Clodius jure à Milone occisus sit nec ne?*

Estque duplex: Absolutus & Affirmativus.

Absolutus est, cum simpliciter factum alii quod de jure defenditur.

Affirmativus est, cum factum quidem fatemur sed assumptâ re externa defendimus:

sic Eva in Paradiso fatetur se comedisse de pomovegeto, sed deceptam ac impulsam à serpente.

Coeterum Genera dicendi, quibus Oratores pro diversitate rei & inclinationis diversitate uti solent, tria sunt: Humile, Grande, & Mediocre. Caput
XIII

Humile est, cum locutione Orationis familiaris & facili in rebus familiaribus utitur: (*Hoc excellit Terent. Cic. in Epist. & Erasmus in colloquiis.*)

Grande est, cum copioso Orationis habitu ac ornatu in rebus gravibus utitur. (*Hoc excellit Livius, quo utitur Cic. in Orationibus Castellinariis.*)

Mediocre est, cum mediocritate inter Humile & Grande dicendi Genus observamus. (*Hoc excellit Ovidius.*)

F I N I S.

